

teatre lliure

FITXA PEDAGÒGICA
vida privada
de Josep Maria de Sagarra
adaptació lliure i direcció
Xavier Albertí

ÍNDEX

PREPARA'T PER AL LLIURE

FITXA ARTÍSTICA	2
INFORMACIÓ PRÈVIA	3
Sobre l'autor.....	4
Sobre el director.....	7
Sobre l'obra.....	9

© fotos d'assaig Ros Ribas

PER TREBALLAR A L'AULA

PROPOSTES DIDÀCTIQUES	10
Relacionades amb el context	10
Relacionades amb l'escenografia	13
Relacionades en la posada en escena.....	14
Relacionades amb els personatges	15

© fotos d'assaig Ros Ribas

FITXA ARTÍSTICA

Teatre Lliure Montjuïc / del 3 de novembre al 5 de desembre

Vida privada

de **Josep Maria de Sagarra** adaptació lliure i direcció **Xavier Albertí**

intèrprets

Pere Arquillué / Imma Colomer / Xavier Frau / Oriol Genís / Miquel Malirach / Àurea Márquez / Alícia Pérez / Mont Plans / Alba Pujol / Xavier Pujolràs / Aina Sánchez / Toni Vallès / piano Efram García

escenografia **Lluc Castells** / vestuari **María Araujo** / il·luminació **Albert Faura (a.a.i.)** / coreografia **Roberto G. Alonso** / caracterització **Toni Santos** / so **Xavier Martínez Torrent**

ajudant de direcció i edició de vídeo **Xavier Martínez** / ajudanta d'escenografia **Irene Martínez** / ajudanta de vestuari **Marian García**

construcció d'escenografia **Tallers d'escenografia Jordi Castells i Pascualín** / escultura de gos **Nico Nubiola** / micròfons d'època **Mario Herrero** / efectes especials **Eloi Linuesa**

© fotos d'assaig Ros Ribas

INFORMACIÓ PRÈVIA

SOBRE L'AUTOR

.....
Biografia

Josep Maria de Sagarra i de Castellarnau

(Barcelona 1894-1961)

Provenint d'una família de la petita aristocràcia barcelonina, el pare, Ferran de Sagarra i de Siscar, consagra la seva vida a la investigació històrica.

Durant la infantesa de Josep Maria de Sagarra té una forta importància la casa senyorial del carrer de Mercaders, amb una biblioteca amb quatre segles d'antiguitat i, sobretot, la finca de Santa Coloma de Gramenet on entra en contacte per primer cop amb la natura, de la qual n'és un apassionat, fet palès en una de les seves primeres proses: *Els ocells amics* (1922). Comença el batxillerat a l'institut de Reus i l'acaba als jesuïtes del carrer Casp de Barcelona, on dona a conèixer els seus versos de tema religiós o de tema històric, escrits indistintament en català i castellà. Amb només quinze anys publica un sonet a l'Il·lustració Catalana i alguns poemes a La Revista Universitària. Ja en aquesta època és lector del teatre de Shakespeare, de les *Vides paral·leles* de Plutarc, dels poemes homèrics, del poeta renaixentista italià Ludovico Ariosto i de la *Divina Comèdia* de Dant, i ben aviat adquireix un sòlida formació cultural.

L'any 1910 ingressa a la Facultat de Dret. Forma part de la penya literària de l'Ateneu Barcelonès, amb el padrinatge del Quim Borralleras, personatge peculiar que l'introdueix a les tertúlies literàries, al món dels restaurants, de les terrasses dels cafès i del Paral·lel. L'any 1913 guanya l'Englantina d'Or als Jocs Florals de Barcelona amb el poema "Joan de l'Ós", que es comença a gestar durant un viatge a Itàlia. El 1916 ingressa a l'*Instituto Diplomático y Consular de Madrid* però poc abans d'acabar els estudis els deixa per dedicar-se de ple a la literatura. A Madrid, intima amb personatges destacats del moment i coneix les millors tertúlies literàries com per exemple la "Pombo", encapçalada per Ramón Gómez de la Serna. El seu nom comença a sonar ja que, a part de l'Englantina d'Or, publica amb bona acollida *Primer llibre de poemes* (1914) i *El mal caçador* (1915).

A més, estrena al Romea *Rondalla d'esparvers* (1917) i edita la novel·la *Paulina Buxareu*, el 1919. El seu amic José Ortega i Gasset, eminència del diari El Sol i conscient que la carrera diplomàtica no satisfà gens Sagarra, li proposa la corresponsalia a Berlín. L'autor accepta l'oferiment i, d'aquesta manera, entre els anys 1919 i 1921 recorre Txecoslovàquia, Polònia, Alemanya o Holanda, entre d'altres països. En tornar, el seu amic Josep Pla el convida a la Costa Brava i li descobreix la bellesa d'aquells paratges, cosa que inspira el nou volum de poemes *Cançons de rem i de vela*. A poc a poc, l'èxit i la popularitat que assoleix de ben jove creix, sobretot gràcies al fet que la seva producció es diversifica en tots els gèneres, amb un català vivíssim que l'apropa al gran públic. Durant un bon seguit d'anys aconsegueix estrenar cada any una o dues

obres amb gran èxit i les seves novel·les es publiquen amb tiratges mai assolits fins aleshores.

En el període que va de 1920 a 1936, Sagarra recull a les seves obres les aspiracions nacionals de la societat catalana. Així, esdevé un mite popular que, en molts aspectes, ocupa el buit deixat per Frederic Soler, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà o Joan Maragall. Conscient del paper que duu a terme Pompeu Fabra, ell no dubta mai a tenir molta cura del llenguatge. Pren consciència del paper que ocupa dins la cultura i aquest fet li fa revisar vells mites com *El comte Arnau* (1928) o donar la seva visió d'escrips tradicionals com el *Poema de Nadal* (1931), fragments del qual la gent de l'època se sap de memòria. Rep el premi "Fastenrath" de poesia i és Mestre en Gai Saber quan guanya novament l'Englantina el 1931. Aquest mateix any també obté el premi Crexells per la novel·la *Vida privada* (1932), obra que constitueix una crònica entre costumista i proustiana de la decadència de l'aristocràcia barcelonina. En el camp del teatre, també conrea una gran varietat de gèneres: intervé en la realització d'algunes de les revistes musicals més famoses del Paral·lel com Charivari, estrena comèdies, farses i sainets de costums com ara *La Llúcia i la Ramoneta* (1928), *Les llàgrimes de l'Angelina* (1928) o *La Rambla de les floristes* (1935); publica tragèdies com *Judit* (1929) i, sobretot, crea un model de poema dramàtic que recull amb originalitat una bona part dels ingredients del drama o la comèdia de costums i de la cançó popular catalana: *La filla del Carmesí* (1929), *La corona d'espines* (1930), *L'Hostal de la Glòria* (1931), *El cafè de la Marina* (1933) i *Reina* (1935). En aquesta època escriu cançons i, a més, alguns poemes seus són musicats per Amadeu Vives, Eduard Toldrà i Lleó Morera. També tradueix obres de Goldoni, Molière i Pirandello i conrea el periodisme, com a crític teatral i com a articulista, col·labora amb assiduitat a *La Publicitat* i *Mirador*, i aplega algunes d'aquestes col·laboracions en dos volums: *Cafè, copa i puro* (1929) i *L'aperitiu* (1937). Cultiva epigrames i poemes satírics que durant una època publica al setmanari *El Be Negre*.

L'esclat de la guerra civil espanyola, l'any 1936 -any en què li encomanen l'*Himne de l'Olimpíada Popular*- marca un abans i un després en la seva vida i en la seva obra. Gràcies al cònsol italià, que té una gran admiració per l'escriptor català arrel de la publicació de la traducció en vers de la *Divina Comèdia*, a partir del 1935 a La Veu de Catalunya, ajuda a fugir, entre d'altres, la seva germana (monja superiora del Col·legi Jesús i Maria del carrer Casp). Els seus versos satírics contra la FAI fan que en aquells moments es trobi en perill. S'instal·la al Port de la Selva, en companyia de la seva promesa Mercè Devesa, i, advertit pel conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya durant la República, Ventura i Gassol, arriba a la frontera francesa custodiat per homes armats i en un cotxe de la Generalitat. Així, entre 1936 i 1940, resideix a l'estranger. L'any 1936 es casa amb Mercè Devesa i emprenen un llarg viatge de noces des de Marsella fins a Tahití i la Polinèsia que dura fins el 1938. Fruit d'aquesta experiència són les obres *L'Equador i els tròpics* (1946) i *La ruta blava*, publicat primer en versió castellana l'any 1942; la versió original catalana, pòstuma, no veurà la llum fins el 1964. L'any 1938 s'estableix a París on neix, el 6 de gener de 1939, el seu fill Joan. Quan esclata la guerra mundial, es trasllada successivament a Saint-Sulpice-la-Pointe, Prada i Banyuls de la Marenda, on es dedica, fonamentalment, a la traducció de la *Divina Comèdia*. El 1940, de retorn a Catalunya, s'incorpora

a la vida literària clandestina. És membre, l'any 1942, de la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i, amb l'ajut d'alguns mecenes, enllesteix la versió de l'obra de Dant. Durant aquesta època també tradueix el teatre de Shakespeare i escriu el seu darrer poema narratiu: *El poema de Montserrat* (1950).

A partir de 1945, comença les negociacions per reprendre el teatre en català i la reposició de *L'Hostal de la Glòria* és un èxit clamorós. A partir d'aquí, escriu alguns drames en prosa de caire existencialista que, malgrat el seu interès, obtenen poc ressò: *El prestigi dels morts*, de 1946, *La fortuna de Sílvia* (1947) i *Galatea*, de 1948. Decebut pel poc èxit popular obtingut, decideix tornar a la vella fórmula del poema dramàtic i estrena algunes de les seves obres més famoses: *L'hereu i la forastera* (1949), *Les vinyes del Priorat* (1950) o *L'alcova vermella* (1952). Desanimat, també, després de la lluita i la col·laboració duta a terme a la resistència, decideix abandonar-la progressivament i intentar tornar a viure del teatre. Així, per diverses raons de tipus econòmic o literari, més que no pas ideològic, Josep Maria de Sagarra comença a col·laborar amb estaments més o menys oficials com el *Diario de Barcelona*, fins el 1957, *Destino*, de 1951 a 1961 i *La Vanguardia*, de 1957 fins el 1961. Accepta, a més, el càrrec de Conseller de la Societat d'Autors a Madrid. A partir d'aquestes col·laboracions, es promouen campanyes que desqualifiquen la seva persona i la seva obra i que l'acaben fent sentir marginat dels cercles culturals catalans durant anys. L'any 1954, amb seixanta anys, emprèn l'escriptura de les *Memòries* i estrena *La ferida lluminosa*, obra que li retorna l'èxit perdut en els darrers anys. L'obra, un drama burgès d'intenció religiosa, es tradueix al castellà, al portuguès i a l'anglès i obté el Premio Nacional de Comedia. És duta, a més, al cinema. Els dos darrers anys de la seva vida escriu un parell d'obres: *El senyor Perramon* i *El fiscal Requesens*, inspirades en obres de Molière i Gògol respectivament, i escrites a mida per a l'actor còmic Joan Capri. L'any 1960, el govern espanyol li concedeix *La Gran Cruz de Alfonso X el Sabio*. El fet d'acceptar la condecoració fa que rebrotin les crítiques dels sectors catalans de la resistència cultural, que veuen una actitud condescendent amb el règim franquista per part de l'autor, actitud motivada, d'altra banda, per la seva situació econòmica. L'any 1961, Sagarra prepara una llarga estada a Roma arran d'una beca de la Fundació March per escriure una obra ambiciosa sobre el Vaticà i la Ciutat Eterna i de la corresponsalia especial de *La Vanguardia* i de *Ya* per enviar cròniques sobre el Concili Ecumènic. Amb tot, però, un carcinoma li provoca una llarga agonia i, en última instància, el duu a la mort el 27 de setembre de 1961.

En commemoració del centenari del seu naixement, l'any 1994 s'inicia la reedició de l'obra completa a l'Editorial 3 i 4 de València. Des d'institucions i entitats es recorda l'autor amb exposicions i actes diversos i es tornen a representar, de nou, algunes de les seves obres dramàtiques. Les seves traduccions de William Shakespeare, són les versions que utilitzen moltes companyies catalanes actuals. L'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet posa el seu nom al teatre municipal de la ciutat.

Josep Maria de Sagarra

SOBRE EL DIRECTOR

.....

Biografia

Xavier Albertí (Lloret de Mar, 1962)

Titulat Superior en Direcció Escènica per l'Institut del Teatre, té també estudis de piano i de composició musical. Entre el 1996 i el 1999 va dirigir el Festival Grec de Barcelona. Ha estat director de l'àrea de creació de l'Institut Ramon Llull i actualment forma part de l'Equip de Direcció Artística del Teatre Lliure, d'on és, a més, artista resident.

Entre d'altres, ha estat guardonat amb els següents premis: premi Butaca al Millor Director per *Vianants*, premi ADE "Cipriano de Rivas Chérif" a la Millor Adaptació per *Maestros antiguos*, premi de la Crítica de València al Millor Espectacle no Valencià per *Mestres antics*, premi Butaca a la Qualitat i al Saber Fer per la programació del Festival Grec, premi Nacional Adrià Gual, premi Extraordinari d'Art Dramàtic de l'Institut del Teatre.

últims treballs com a director

- 2009 *Al cel (un oratori per a Jacint Verdaguer)*. Teatre Lliure.
Pasión sin puñales. Circo Price, Madrid.
- 2008 *El bordell*, de Lluïsa Cunillé. Teatre Lliure.
La corte del faraón. Temporada Alta, Festival de Tardor de Catalunya - Girona/Salt.
Soterrani, de Josep M. Benet i Jornet. Sala Beckett.
Pinsans i cadernerres, amb text de Narcís Comadira. Teatre Municipal de Girona.
- 2007 *La caiguda d'Amlet (o la caiguda de l'hac)*, de Jordi Oriol. Sala Beckett.
Recital de poesia catalana. Mostra de cultura catalana a Nova York *Made in Catalunya*. Baryshnikov Ars Center .
El dúo de La Africana, de Xavier Albertí i Lluïsa Cunillé. Teatre Lliure.
Assajant Pitarra, de Xavier Albertí i Lluïsa Cunillé. Teatre Lliure.

- 2006 *Sangre Lunar*, de J. Sanchis Sinisterra. Centro Dramático Nacional.
PPP, amb Lluïsa Cunillé, a partir de textos de Pier Paolo Pasolini. Teatre Lliure.
Tennessee, sobre i a partir de textos de Tennessee Williams. Teatre Romea.
De Manolo a Escobar. Teatre Condal.
Crónica sentimental de España. Sala Muntaner.

© fotos d'assaig Ros Ribas

SOBRE L'OBRA

.....

Vida privada és una novel·la que dibuixa un **recorregut únic per la Barcelona de l'alta societat i la més baixa**, pels seus salons, les sales de juntes, els cenacles i els bordells. Ha estat considerada la novel·la emblemàtica de Barcelona.

Els protagonistes són la família Lloberola, una de les més respectades de la **burguesia barcelonina que, després d'anys de prosperitat econòmica, viu temps de decadència** i veu fondre's el patrimoni familiar en mans dels seus elements més joves. Aquest procés de degradació social i moral és observat amb una implacable ironia per Sagarra en la que es considera la seva veritable novel·la, que va obtenir el **Premi Crexells el 1932**.

"Sagarra divideix el text en dues parts, cadascuna amb una temàtica i un sector social predominant. La part inicial, crònica d'un naufragi social, recull l'enfonsament del marquès de Sitjar i la ineptitud per a la vida dels seus dos fills. El novel·lista agrupa ben intel·ligentment els nuclis narratius a l'entorn d'un xantatge, el qual li permet fixar els dos grans eixos temàtics: sexe i diner. I a la vegada aquest binomi és la clau de volta que possibilita la fusió entre els dos grups protagonistes: la noblesa tradicional, carregada de títols i deutes, i l'aristocràcia de nova fornada, àvida de diners i posició. La frontissa sexe/diner, connecta els dos espais socials."

(Ferran Gadea i Gambús)

© fotos d'assaig Ros Ribas

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

A continuació us presentem diferents propostes didàctiques relacionades amb el context, l'escenografia, els personatges i el material gràfic, per tal que els professors triïn les activitats més adients per treballar àrees com la història, la geografia, la literatura, la llengua, l'art i la plàstica.

.....

RELACIONADES AMB EL CONTEXT

Noucentisme

És un moviment cultural, d'abast polític, que s'inicia a Catalunya aproximadament el 1906 amb la creació de Solidaritat Catalana i acaba el 1923 amb el cop d'Estat de Miguel Primo de Rivera. És la resposta moderada als plantejaments que havia promogut el Modernisme.

El nom de Noucentisme va aparèixer per primera vegada en les gloses d'Eugeni d'Ors. Ell n'és el creador i el principal ideòleg. D'Ors justifica el nom amb diversos motius: per una banda trobem el referent directe del Quattrocento (1400) i el Cinquecento (1500) italians. Noucentisme ve de 1900. D'Ors diu que noucentista és un adjectiu cronològic. Per altra banda, nou és el contrari de vell. S'inicia un segle nou, amb propostes de canvi noves que trenquen amb el que era vell.

A diferència dels modernistes, els noucentistes arriben a materialitzar la conjunció de política i cultura. La burgesia està compromesa amb el catalanisme i la intel·lectualitat i accepta col·laborar en el projecte de transformació d'una Catalunya més autònoma. Aquesta idea d'autonomia competent va ser iniciada durant el Modernisme, però els postulats modernistes trencaven clarament amb les classes dirigents. Els noucentistes van entendre que sense la burgesia era impossible engegar un projecte com aquest.

A nivell ideològic, el Noucentisme representa la imposició de la raó, la precisió, la serenitat, l'ordre i la claredat. Manifesten una preponderància de la línia respecte al color i defensen la sobrietat expressiva. És una reacció en contra del liberalisme, el romanticisme, el naturalisme, el positivisme i el laïcisme. S'oposa a aquests moviments amb una exigència intervencionista en els afers públics, un renovat espiritualisme, i una major importància de la voluntat en contra de la dada més empírica. Valora més la intel·ligència que la sensibilitat. El Noucentisme coincideix més amb les doctrines més mediterraneistes que s'estan donant a França en aquell moment. Doctrines originades en primer lloc per l'école romane i després per les aportacions de Cézanne i la retòrica classicista de l'esprit nouveau.

El Noucentisme va servir a la burgesia catalana per refermar-se com a classe hegemònica i exportar el seu programa de millora a la resta d'Espanya.

Hereta de la Renaixença l'afany de superació per veure la literatura catalana a un més alt nivell, en aquest cas a partir de la recuperació dels clàssics grecollatins i una gran atenció a la forma. Les obres noucentistes busquen la bellesa, l'harmonia i estan plenes de cultismes i metàfores.

La novel·la va ser un gènere menor durant aquest període, tot i això, Narcís Oller i Joaquim Ruyra en van escriure. La major producció de prosa eren relats breus i contes ja que era una manera de transmetre les idees sense dispersar-les a causa de que el text fos massa llarg. La producció de teatre va ser molt minsa, només van ser Carles Soldevila i Millàs-Raurell qui n'escriguren.

.....

ACTIVITATS SOBRE EL CONTEXT

1. Després de veure l'obra i de llegir aquestes definicions sobre el Noucentisme:

A) Feu la vostra pròpia crítica tenint en compte:

- l'argument
- els personatges
- el llenguatge
- l'entorn social

B) Debateu a l'aula sobre el sentit de moralitat o d'immoralitat que pretén donar la novel·la. Se suposa que després de treballar aquests darrers apartats tindreu força arguments per poder obrir un debat sobre què va representar *Vida privada* per a la Barcelona de 1932.

C) Feu grups a l'aula i elaboreu una crònica de la societat actual: retalleu la informació de les revistes del cor, dels diaris, etc. i prepareu un reportatge d'un personatge famós, però sense dir de qui es tracta. Després d'exposar-lo a la resta del grup, aquests hauran d'intentar reconèixer el personatge exposat.

2. El 19 de maig de 1929 s'inaugurava a Barcelona, a Montjuïc, l'Exposició Internacional, en ple règim del dictador Primo de Rivera. Josep M. de Sagarra va ser un testimoni d'excepció de la reacció social que aquest esdeveniment provocà en l'ànima dels barcelonins. En el començament de la segona part de *Vida privada* (pàg. 191-193), l'autor descriu amb molt realisme la Barcelona de l'Exposició:

- a) Quin ambient es respirava a Barcelona en aquest moment històric?
- b) Quina reacció provocà aquest fet en els barcelonins?
- c) Quina creieu que és l'actitud de l'autor en descriure aquest esdeveniment? I quan descriu l'acte inaugural de l'Estadi?
- d) Quins són els protagonistes de l'acte d'inauguració esmentat? A qui es refereix en parlar de la 'burocràcia parasitària'?

f) En el treball es fa referència al monumentalisme i les edificacions que s'erigiren per a l'ocasió: la font del Palau Nacional, l'Estadi, la plaça d'Espanya, etc. Amb l'ajut i assessorament del vostre professorat, documenteu-vos-en i feu un treball de recerca sobre l'Exposició Internacional de 1929.

3. El Teatre Lliure de Montjuïc es troba en un dels edificis que formaven part de l'Exposició Internacional de 1929, quin és aquest edifici? Prepara un recorregut pels edificis i monuments d'aquell període.

© fotos d'assaig Ros Ribas

RELACIONADES AMB L'ESCENOGRAFIA

Cada obra de teatre transmet moltes informacions simultànies a través dels diferents llenguatges escènics. Els decorats, el vestuari o la música, entre d'altres, formen part d'aquesta posada en escena. El director fa una determinada lectura de l'obra i, conjuntament amb el seu equip, pren unes opcions estètiques.

© fotos d'assaig Ros Ribas

.....

ACTIVITATS SOBRE L'ESCENOGRAFIA

- 1. Com has vist, l'escenografia evoca el context històric de l'època. Descriu els elements escenogràfics que t'hagin cridat més l'atenció, quina és la seva relació amb els personatges?**
- 2. Observant l'escenografia, digues quina impressió et transmet. Quin ambient vol recrear aquí el director? Busca a la novel·la els barris de Barcelona on es narra la història dels personatges, els pots relacionar amb l'escenografia?**

RELACIONADES AMB LA POSADA EN ESCENA

El llenguatge és la capacitat de l'ésser humà de comunicar-se utilitzant un sistema de signes. Una llengua o idioma és una representació particular d'aquesta capacitat. Hi ha molts tipus de comunicar, entre d'ells els llenguatges artístics, com poden ser el teatre, el cinema, la música, l'art, la literatura. Aquests llenguatges molt sovint tenen punts en comú, i fins i tot es complementen.

© fotos d'assaig Ros Ribas

.....

ACTIVITATS SOBRE LA POSADA EN ESCENA

- 1.** De quina manera ens apropa el director la novel·la de Josep maria de Sagarra? Quins llenguatges utilitza? Podríem relacionar el llenguatge teatral amb el llenguatge literari?
- 2.** La música també és un dels elements de la posada en escena, en aquest espectacle hi ha moltes escenes musicals, digues quin és el gènere musical que destaca. Busca informació sobre el Paral·lel dels anys 20 i 30. Què vol dir *revistes musicals* i *cuplets*?

RELACIONADES AMB ELS PERSONATGES

Els personatges, la gran majoria de vegades, són els qui porten el pes de l'obra. Cada un té una presència concreta, un vestuari, uns moviments, una gesticulació singulars. Tal i com succeeix a la vida real, els personatges no són estàtics, tenen una evolució, una transformació, però cada un té el seu rol.

© Fotos d'assaig. Ros Ribas

ACTIVITATS SOBRE ELS PERSONATGES

1. Les referències de Josep M. de Sagarra al barcelonisme dels seus personatges són una constant en el desenvolupament de *Vida privada*.

Diversos personatges són descrits des d'aquesta òptica mitificadora:

Fes una relació dels personatges que apareixen a l'obra i dels barris dels quals són originaris.

2. Quina és la família protagonista? Descriu els personatges que la componen. Que significa burgesia?